

Krystyna Ostrowska

Pamięci Prof. dr hab. Dobrochny Wójcik

Panie Boże,
„Daj nam wiarę, że to ma sens
Że nie trzeba żałować przyjaciół
Że gdziekolwiek są dobrze im jest
Bo są z nami, choć w innej postaci
I przekonaj, że tak ma być
Że po głosach ich wciąż drży powietrze
Że odeszli po to, by żyć
I tym razem będą żyć wiecznie”.

(Autor nieznany)

21 listopada 2022 r. na warszawskim cmentarzu „Wólka Węglowa” pożegnaliśmy prof. dr hab. Dobrochnę Wójcik, ostatnią współtwórczynię polskiej kryminologii ukształtowanej przez wybitnego naukowca – badacza, eksperta poszukującego przyczyn i sposobów radzenia sobie przez państwo, społeczeństwo i nas samych z ludzką dążnością do odrzucania i nierespektowania istniejących zasad normatywnych (prawa naturalnego, moralnego, stanowionego) – prof. Stanisława Batawię.

Prof. dr hab. Dobrochna Wójcik była członkiem zespołu badawczego założonego przez prof. Stanisława Batawię przez ponad czterdzieści lat. Pracę w Zakładzie Kryminologii Instytutu Nauk Prawnych rozpoczęła w 1963 r. a zakończyła w 2007 r. W latach 1990-2017 kierowała pracami tego zakładu. Kontynuowała swoje prace naukowo-badawcze od roku 1992 również w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości, pełniąc funkcję kierownika Sekcji Prawa Karnego i Kryminologii. Przez wiele lat była członkinią Komitetu Redakcyjnego „Archiwum Kryminologii”, współzałożycielką i zaangażowaną członkinią Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego im. Stanisława Batawii.

W ujęciu twórcy polskiej kryminologii badania nad przestępczością i sprawcami przestępstw powinno cechować podejście interdyscyplinarne. Gdy w 1972 r. zostałam doktorantką Zakładu Kryminologii, tworzyli ten zespół Stanisław Szelhaus – prawnik, Jerzy Jasiński – prawnik, Zofia Ostrihanska – psycholog, prawnik, Helena Kołakowska-Przełomiec – prawnik, Anna Kossowska – socjolog, Andrzej Mościskier – socjolog i Dobrochna Wójcik – prawnik i psycholog. Tak zatem tworzący zręby kryminologii najczęściej odznaczał się rzetelnym przygotowaniem merytorycznym nie tylko z jednej dziedziny nauki. Sam twórca był lekarzem (psychiatrą) i prawnikiem.

Zarówno struktura przestępczości, jak i struktura sprawców przestępstw nie są homogenicznymi, jednorodnymi przedmiotami badań naukowych, dlatego powstające prace badawcze w Zakładzie Kryminologii cechowały jasno i wyraziście określone aspekty poszukiwań.

Prof. dr hab. Dobrochna Wójcik w pierwszym etapie swojej pracy naukowo-badawczej koncentrowała się wokół zagadnień wyjaśniających przyczyny przestępczości nieletnich i młodocianych, ze szczególnym uwypukleniem znaczenia środowiska rodzinnego i szkolnego oraz dyspozycji do zachowań agresywnych sprawców.

W 1975 r. uzyskała stopień doktora psychologii na podstawie rozprawy „Wychowawcze uwarunkowania poziomu agresywności u młodzieży przestępczej i nieprzestępczej”, której promotorem był prof. dr hab. Janusz Reykowski.

W 1985 r. habilitowała się na podstawie rozprawy „Nieprzystosowanie społeczne młodzieży. Analiza psychologiczno-kryminologiczna”.

W roku 1996 uzyskała tytuł profesora nauk prawnych za doniosły, inspirujący i wieloaspektowy całokształt pracy naukowo-badawczej.

W tym miejscu pragnę zwrócić uwagę na najistotniejsze i jak najbardziej nadal aktualne problemy badawcze, którymi prof. dr hab. Dobrochna Wójcik poświęciła nie tylko swoją naukową pasję, rzetelność metodologiczną, lecz także kompetencje, wnikliwość merytoryczną i staranność organizacyjną.

Problemy te dotyczą:

- środowiska rodzinnego, szkolnego;- agresywności jako determinanty zachowań przestępczych;
- nieprzystosowania społecznego rozumianego jako syndrom wieloobjawowy, związany z internalizacją i respektowaniem norm rozwojowych, społecznych, moralnych (kłamstwa, kradzieże, wagary, lekceważenie

- obowiązków i zadań szkolnych, picie alkoholu, palenie papierosów, ucieczki z domu, konflikty z rówieśnikami i nauczycielami, autoagresja;
- regulacji prawnych w postępowaniu z nieletnimi sprawcami przestępstw;
 - biopsychicznych uwarunkowań nieprzystosowania społecznego i przestępczości;
 - problematyki sprawiedliwości naprawczej, ze szczególnym uwzględnieniem mediacji pomiędzy ofiarą i sprawcą;
 - analizy prowadzonych prac badawczych ukierunkowanych na poszukiwanie skutecznych reakcji na przestępczość;
 - ewaluowania i dostosowania narzędzi badawczych dla prognozowania powrotności do przestępstwa oraz oceny procesu resocjalizacji.

Prof. dr hab. Dobrochna Wójcik była nie tylko naukowcem i badaczem, lecz także niezwykle utalentowanym organizatorem aktywności nacechowanej dalekosięznymi planami służącymi wdrażaniu ustaleń prac badawczych w rozwiązania legislacyjne oraz działania praktyczne wymiaru sprawiedliwości, jakimi są profilaktyka przestępczości i resocjalizacja w instytucjach wychowawczo-resocjalizacyjnych i zakładach karnych.

Angażowała się jako Współzałożycielka Zespołu ds. Wprowadzania Mediacji w Polsce, pełniąc funkcję konsultanta naukowego Polskiego Centrum Mediacji. Była współautorką eksperymentalnego programu mediacji w sprawach oraz Zespołu Alternatywnych Metod Rozwiązywania Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości.

Profesor dr hab. Dobrochna Wójcik włączała się także czynnie i merytorycznie w prace mające podnosić standard jakości życia mieszkańców w swoim środowisku lokalnym, pełniąc różne funkcje i inspirując konkretne prace we wspólnocie mieszkaniowej.

Jej ważniejsze prace naukowo-badawcze zakończone publikacją to:

- *Młodociani sprawcy rozboju*, (1972) Archiwum Kryminologii, t. V.
- *Środowisko rodzinne a poziom agresywności młodzieży przestępczej i nieprzestępczej* (1972).
- *Środowisko szkolne a nieprzystosowanie społeczne i przestępczości młodzieży* (1978) [w:] *Zagadnienia nieprzystosowania społecznego i przestępczości w Polsce*, pod red. J. Jasińskiego.
- *Nieprzystosowanie społeczne młodzieży* (1984).

- *Biopsychiczne uwarunkowania nieprzystosowania społecznego i przestępczości* (1986), cz. I, [w:] *Teorie Kryminologiczne*, Krystyna Ostrowska, Dobrochna Wójcik.
- *Stosowanie w postępowaniu karnym narzędzi diagnostyczno-prognostycznych służących oszacowania ryzyka powrotności do przestępstwa* (2012), publikacja Instytut Wymiaru Sprawiedliwości.
- *W poszukiwaniu skutecznych reakcji na przestępczość*, Programy korekcyjno-edukacyjne, (2017) wspólnie z: Czarnecka-Działuk Beata, Drapała Katarzyna, Ostaszewski Paweł, Wiecek-Durańska Anna.

Kim była jako człowiek?

Prof. dr hab. Dobrochna Wójcik pochodziła ze strony ojca z bardzo patriotycznej, wielodzietnej rodziny mieszkającej we wsi Trzcianka w powiecie sandomierskim. Jej dziadek (Paweł Wiącek), jak i rodzeństwo ojca, dla których ojciec był najstarszym bratem, nie tylko kultywowali tradycję, kulturę i religię, lecz także czynnie uczestniczyli we wszystkich działaniach służących niepodległości, suwerenności i dobru Polski i Polaków. Dziadkowie, a także ojciec prof. dr hab. Dobrochny Wójcik jako najstarszy syn dbali i dokładali wszelkich starań aby zapewnić wykształcenie dzieciom oraz rozwój posiadanego gospodarstwa. Brali czynny udział we wszystkich działaniach wojennych rozstrzygających losy Polski. W I wojnie światowej, w wojnie 1920 roku, w II wojnie światowej. Tę szlachetną i zarazem tragiczną historię rodziny nosiła w sercu, ale nigdy, nawet tym osobom, z którymi była blisko, nie ujawniała. Skrywane przed innymi dzieje rodziny ujawniła Pani Profesor dopiero w ostatnich latach swego życia. Między innymi ofiarując mi książkę Krystyny Bień-Orlicz i Marii Kingi Orlicz *”Zameldować, gdzie należy... Dzieje Stanisława Wiącka ps. Inspektor żołnierz Oddziału Partyzanckiego AK „Jędrusie”*. A także w 2002 roku w swoim wystąpieniu w czasie uroczystości odsłonięcia tablicy w Zamościu upamiętniającej działalność okupacyjną Janusza Antoniego Wiącka, jej ojca. Mówiła wtedy:

„Ojciec mój pochodził z chłopskiej rodziny o wielkich patriotycznych tradycjach. Miał pięcioro braci i siostrę. Wszyscy mieli wykształcenie co najmniej średnie, choć, jak wiadomo, w tamtych czasach nie było to łatwe, a zawdzięczali to nie tylko własnemu dążeniu do wiedzy, lecz także uporowi i determinacji ich ojca, a mojego dziadka, Pawła Wiącka

z Trzcianki koło Sandomierza. Byli oni zaangażowani w pracę dla kraju. Brali udział w walce o wolność i niepodległość Polski, zarówno z sowietami, jak i z okupantem niemieckim. Młodszy brat Franciszek w wieku 19 lat zginął w wojnie bolszewickiej w 1920 roku pod Przemyślem. Brat Wincenty – nauczyciel, kierownik szkoły na kresach wschodnich, wcielonych później do Związku Radzieckiego, wywieziony w 1939 roku na Syberię, cudem uniknął śmierci. Wstąpił do armii Andersa, opuścił Związek Radziecki, brał udział w walce o Monte Casino i został tam ranny. Po wojnie jako oficer rezerwy nie wrócił do Polski, pozostał na obczyźnie, osiedlając się w Anglii, w Londynie. Brat Jan – dr filozofii, ksiądz kanonik, jako proboszcz kościoła Najświętszej Maryi Panny w Radomiu, doprowadził do jego renowacji, a następnie po usunięciu go przez władze PRL z Radomia został proboszczem w Koprzywnicy, gdzie podniósł do świetności kościół pocysterski. Bracia Józef i Stanisław – przez okupację hitlerowską walczyli w sławnym oddziale partyzantkim „Jędrysie”. Józef Wiącek, ps. „Sowa” po śmierci założyciela tego oddziału por. Władysława Jasińskiego dowodził nim do końca okupacji. Brat Stanisław ps. Inspektor był jego zastępcą. Obaj stryjowie zostali po wojnie aresztowani i i skazani w sfinansowanych procesach na karę śmierci. Odzyskali wolność dopiero po 1956 roku i zostali zrehabilitowani” Natomiast w przygotowanym przez siebie życiorysie swojego ojca prof. dr hab. Dobrochna Wójcik napisała: „ukończył seminarium nauczycielskie w Ursynowie k. Warszawy, następnie Wyższy Kurs Nauczycielski i Państwowy Instytut Nauczycielski w Warszawie oraz studia na Wydziale Ekonomiczno-Prawnym Wolnej Wszechnicy Polskiej”. Inne zawarte w życiorysie informacje podają, że pracował jako nauczyciel w Sandomierzu, Wołkowysku i Grodnie. Jako urzędnik pracował w Wydziale Oświaty Pozaszkolnej w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W 1924 roku zostaje delegowany przez Ministerstwo do Francji celem zajmowania się oświatą i szkolnictwem polskim. Wraca do kraju w 1934 roku. Pracuje jako nauczyciel w Warszawie jest członkiem Prezydium Zarządu Głównego Związku Nauczycielstwa Polskiego. W czasie okupacji niemieckiej angażuje się w pracę konspiracyjną na polu wydawniczym. W 1940 roku zostaje przedstawicielem Rządu londyńskiego do administracji cywilnej w powiecie zamojskim, z którego to stanowiska został usunięty pod groźbą użycia broni przez przedstawicieli komunistycznej władzy ludowej PKWN. Dzięki pomocy przyjaznych osób zdołał uniknąć aresztowania i śmierci. W późniejszych

latach życia oddał się pracy spółdzielczej, do której był wcześniej przygotowany odpowiednimi studiami.

Choć urodzona w Paryżu, gdzie działał w środowisku polonijnym i pracował Jej ojciec Antoni Janusz Wiącek, niejako genetycznie zaszczerpiona była tymi wartościami i przekonaniami, które dobro ojczyzny, dobro innych ludzi, miłość przyrody i kultury noszą w sercu i codziennym działaniu. Zapewne znała listy młodszego brata Jej ojca (Franciszka) do rodziców, gdy zaciągnął się do wojska w czasie działań 1919 roku. Tak pisał do Jej babci „Mamusiu umrzeć za Polskę, to człowiek zbawiony”.

Moja pięćdziesięcioletnia więź z prof. dr hab. Dobrochną Wójcik oparta na współpracy naukowo-badawczej i serdecznej oraz szczerzej przyjaźni daje mi podstawy do tego, aby ukazać skromność, subtelność, delikatność, pracowitość, dociekliwość badawczą, szacunek dla pracy innych i elegancję prof. dr hab. Dobrochny Wójcik przez jawiące się fakty w każdej, nawet najmniejszej sytuacji życiowej. Zawsze uśmiechnięta, gotowa do słuchania i poszukiwania właściwych rozwiązań. Pamiętam naszą rozmowę u progu mojej kariery naukowej, w której gorączkowo przedstawiałam, że trzeba coś wymyślić, aby ograniczyć rozmiary nieprzystosowania oraz przestępczości dzieci i młodzieży, a jednocześnie podejmować działania profilaktyki społecznej. Na moje gorączkowe i emocjonalne tezy spokojnie i rzeczowo wytłumaczyła mi, że nasz trud badawczy jest jedynie małym kamykiem w ogromnej stercie różnych badań i programów praktycznych, który do nauki i praktyki rzeczywiście coś wnosi, jest potrzebny, lecz nie jest jedyny. Dorzucamy do tego, co już inni przed nami zrobili i co zrobią po nas. Innym razem, gdy odwiedziłam Ją w domu, a byłam bardzo zirytowana swoim nieopanowaniem emocjonalnym na zwykłą sytuację interpersonalną i na Jej pytanie, co ci zrobić? – odpowiedziałam – zawieź mnie do psychiatry. Prof. dr hab. Dobrochna Wójcik przygotowała herbatę, wysłuchała mojej relacji o zdarzeniu i niejako zbagatelizowała incydent, podejmując inny naukowy temat, zachowując w tej sprawie milczenie. Nigdy nie włączała się do burzliwych i agresywnych debat i dyskusji, starała się wnikliwie i wszechstronnie poznać stanowisko stron i na tej podstawie ukształtować własną opinię.

Prof. dr hab. Dobrochna Wójcik, oddając się z pasją pracy naukowej i społecznikowskiej, mogła zawsze liczyć na wsparcie i pomoc męża Pana Korneliusza, z którym w szczęśliwym, pełnym wzajemnego zaufania i oddania oraz serdeczności związku przeżyła 50 lat. W trakcie jednej z naszych licznych rozmów powiedziała, „my nie mamy obrączek ich

nie nosimy, mamy naszą miłość i wierność w sercu”. To On organizował całe zaplecze małżeńskiego życia domowego, wspólne podróżowanie po licznych zakątkach świata, wędkowanie i odpoczywanie w Broku nad Bugiem.

Pisząc to wspomnienie, nasuwa mi się nieodparcie taka refleksja. W zaganianiu, w zgiełku i szumie codzienności nie zdajemy sobie sprawy, że obok nas, w zakładzie pracy, w szkole, na uczelni, w miejscu zamieszkania, w czasie spotkań towarzyskich są z nami ludzie o wielkim sercu, z bogatą i nieraz bolesną historią swego i swoich bliskich życia, niby tacy sami jak my, a jednak inni przez wielkość, dobroć, mądrość, skromność. Taka była prof. dr hab. Dobrochna Wójcik.

„Cudze chwalicie, swego nie znacie, sami nie wiecie, co posiadacie”.
(Stanisław Jachowicz)

Wykorzystałam następujące źródła:

Moje osobiste, bezpośrednie rozmowy, dyskusje, wspomnienia.

Krystyna Bień-Orlicz, Maria Kinga Orlicz, *Zameldować gdzie należy...*,

Wyd. Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa 2016.

Adam Bień, *Bóg wyżej – dom dalej (1939-1949)*, Ludowa Spółdzielnia

Wydawnicza, Warszawa 1991.

<https://www.zamosc.ap.gov.pl/>

<https://sites.google.com/site/polskaszkotanawilmie/powrot-j-a-wiacka-do-polski>

[https://www.zamosciopedia.pl/index.php/wi-wk/item/3583-wiacek-](https://www.zamosciopedia.pl/index.php/wi-wk/item/3583-wiacek-antoni-1897-1975-delegat-rzadu-polskiego-na-powiat-zamojski)

[-antoni-1897-1975-delegat-rzadu-polskiego-na-powiat-zamojski-](https://www.zamosciopedia.pl/index.php/wi-wk/item/3583-wiacek-antoni-1897-1975-delegat-rzadu-polskiego-na-powiat-zamojski)

http://Stanisław_jachowicz/zamosc.ap.gov.pl/images/pliki/archiwariusz/2002/4-Wi%C4%85cek.pdf

[riusz/2002/4-Wi%C4%85cek.pdf](http://Stanisław_jachowicz/zamosc.ap.gov.pl/images/pliki/archiwariusz/2002/4-Wi%C4%85cek.pdf)

